

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Inleiding	1
Hoofdstuk 2. Geschiedenis en achtergronden	9
2.1 Introductie	9
2.2 Geschiedenis	9
2.2.1 Athene en de Griekse staatsleer	9
2.2.2 Achtergrond van de opkomst van de idee van grondrechten.	11
2.2.3 Contractstheorieën: Hobbes en Locke	13
2.2.4 Positivering van grondrechten.	15
2.2.5 Nederland: Zeven Provinciën en Bataafse Republiek	17
2.2.6 Nederland: 1813 – heden	19
2.2.7 Internationalisering: Verenigde Naties.	20
2.2.8 Internationalisering: Europa	21
2.3 Drie themata	23
2.3.1 Klassieke en sociale grondrechten	23
2.3.2 Universaliteit van grondrechten	25
2.3.3 Grondslagen: menselijke waardigheid en democratie	28
2.4 Conclusie	32
Hoofdstuk 3. Draggers van grondrechten	35
3.1 Inleiding	35
3.2 Individuen	36
3.3 Groepen en rechtspersonen	39
3.4 Overheid	41
3.5 Conclusie	41
Hoofdstuk 4. Rechtsbescherming	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Instellingen en organen	44
4.3 De Nederlandse rechter	48
4.3.1 Verdragsbepalingen	50
4.3.2 Grondwet	54
4.4 Europa	56
4.4.1 Het EHRM	56
4.4.2 Europese Unie	62
4.5 Internationale procedures	64
4.6 Conclusie	65
Hoofdstuk 5. Reikwijdte en interpretatie	67
5.1 Inleiding	67
5.2 Reikwijdte en beperkingsmogelijkheden.	68

HOOFDSTUKKEN GRONDRECHTEN

5.3	De wijze van formulering	72
5.3.1	Typend element	72
5.3.2	Juridisch-technische omschrijving of open norm	75
5.3.3	Onderscheid binnen de reikwijdte	80
5.3.4	Accessoire rechten.	84
5.4	Objectivering reikwijdte.	84
5.4.1	Objectivering reikwijdte vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	85
5.4.2	Objectivering reikwijdte vrijheid van meningsuiting	89
5.4.3	Objectiveren reikwijdte respect voor het privéleven	91
5.4.4	Afstand van grondrechten.	92
5.5	Interpretatiemethoden	93
5.5.1	Tekstuele interpretatie.	94
5.5.2	Wetshistorische interpretatie	95
5.5.3	Analoge interpretatie	96
5.5.4	Systematische interpretatie	97
5.5.5	Teleologische interpretatie.	98
5.6	Interpretatie op meer niveaus	100
5.7	Conclusie	103
Hoofdstuk 6. Beperking van grondrechten		107
6.1	Inleiding	107
6.2	Overzicht van soorten bepalingen	109
6.2.1	Absoluut geformuleerd	109
6.2.2	Duidelijk omschreven uitzonderingen.	112
6.2.3	Bepalingen met een clausulering	113
6.3	Beperkingsclausules EVRM en HvEU.	115
6.3.1	Introductie	115
6.3.2	Clausulering artikel 8 t/m 11 EVRM	116
6.3.3	Bij wet voorzien.	116
6.3.4	Legitiem doel	119
6.3.5	Noodzakelijkheidstoets	120
6.3.6	Democratische samenleving.	127
6.3.6.1	Vrijheid voor politieke partijen	127
6.3.6.2	Maatschappelijke discussie en democratische samenleving	130
6.3.7	Overige beperkingsmogelijkheden EVRM en HvEU	135
6.4	Grondwettelijke beperkingssysteem	137
6.4.1	Grondwettelijke clausulering	137
6.4.2	Delegatie	139
6.4.3	Algemene en bijzondere beperkingen	143
6.4.4	Bijzondere rechtsposities	145
6.4.5	Geen misbruik van grondrecht bepaling in Grondwet.	145
6.5	Conclusie	146

Hoofdstuk 7. Positieve verplichtingen	151
7.1 Inleiding	151
7.2 Positieve verplichtingen en de Grondwet	152
7.3 Internationale theorievorming	154
7.4 Positieve verplichtingen en het EVRM	156
7.5 Voorbeelden van positieve verplichtingen	160
Hoofdstuk 8. Horizontale werking	167
8.1 Inleiding	167
8.2 Voors en tegens van horizontale werking	168
8.3 Horizontale werking en de Grondwet	169
8.4 Directe en indirecte werking	172
8.5 Nadere regeling door de wetgever	175
8.6 Horizontale werking in Straatsburg	178
8.7 Receptie in het Nederlandse recht	180
Hoofdstuk 9. Samenloop en botsing	185
9.1 Inleiding	185
9.2 Samenloop	186
9.2.1 Samenloop van grondrechten bij de Nederlandse rechter	186
9.2.2 Samenloop van grondrechten bij het EHRM	188
9.3 Botsing	190
9.3.1 Botsende grondrechten bij de Nederlandse rechter	190
9.3.2 Botsende grondrechten en de Nederlandse wetgever	196
9.3.3 Botsende grondrechten en de Europese Unie	199
9.3.4 Botsende grondrechten bij het EHRM	201
Hoofdstuk 10. Interactie van rechtsordes	207
10.1 Inleiding	207
10.2 De verhouding tussen de Europese Unie en het EVRM	207
10.2.1 De Europese Unie in de rechtspraak van het EHRM	208
10.2.2 Mensenrechten in de Europese Unie	210
10.3 Botsende rechtsordes	216
10.3.1 Conflictoplossing	217
10.3.2 Conflictvermijding	219
10.3.3 De Solange-benadering	222
10.3.4 Toerekening en rechtsmacht	224
10.4 Conclusie	227
Hoofdstuk 11. Rechter en machtenscheiding	229
11.1 Inleiding	229
11.2 Machtenscheiding	230
11.3 Political Questions Doctrine	231
11.4 Sociale grondrechten	236

HOOFDSTUKKEN GRONDRECHTEN

11.5 Voorziening door rechter of wetgever?	246
11.6 Verdergaande bescherming – op grond van het EVRM?	250
11.7 Conclusie	252
Afkortingen	255
Jurisprudentie register.	257